

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนด้านความรู้และทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อบทเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนัก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือ คือ 1) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการทดสอบประสิทธิภาพบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่รับสมัครเข้ามาในปีการศึกษา 2560 รวมจำนวน 20 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ สำหรับการทดสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว 3 คน แบบกลุ่ม 5 คน และภาคสนาม 12 คน และ 2) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการทดลองใช้จริง เป็นนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่รับสมัครเข้ามาในปีการศึกษา 2560 จำนวน 20 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือเป็นนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิตที่ไม่มีใบประกอบโรคศิลปะ ประเภท การนวดไทยหรือไม่มีใบประกอบวิชาชีพแพทย์แผนไทยด้านการนวดไทย และเป็นนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิตที่ไม่มีประสบการณ์การนวดแบบราชสำนักที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1) บทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ 2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ด้านความรู้) เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ด้านทักษะ) เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์

ดำเนินการวิจัยโดยผู้วิจัยพัฒนาบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย เนื้อหาจำนวน 5 บท เนื้อหาประกอบด้วย โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 1 หลัง โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 3 หลัง โรคลำบองสัญญาณ 1 หลัง โรคลำบองสัญญาณ 3 หลัง โรคยอกเดี่ยวและยอกคู่ และทำการทดสอบประสิทธิภาพบทเรียน โดยใช้ E1 /E2 ตามเกณฑ์ 85/85 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test)

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีดังนี้

1.1 ผลการพัฒนาบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 (83.17/83.50) โดยเรียงตามลำดับบทเรียน ดังนี้ โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 1 หลัง (83.33/85.00) โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 3 หลัง (80.00/81.67) โรคลำบองสัญญาณ 1 หลัง (81.67/81.67) โรคลำบองสัญญาณ 3 หลัง (83.33/81.67) และโรคยอกหลัง (87.50/87.50)

1.2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนด้านความรู้ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่านักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ บทที่ 1 ถึง 5 (โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 1 หลัง โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 3 หลัง โรคลำบองสัญญาณ 1 หลัง โรคลำบองสัญญาณ 3 หลัง และโรคยอกหลัง) มีความรู้และทักษะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการทดสอบทักษะของผู้เรียนด้านทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่านักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ บทที่ 1 ถึง 5 (โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 1 หลัง โรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 3 หลัง โรคลำบองสัญญาณ 1 หลัง โรคลำบองสัญญาณ 3 หลัง และโรคยอกหลัง) มีผลการทดสอบทักษะของผู้เรียนด้านทักษะ อยู่ในระดับมาก

1.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อบทเรียน เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เรียงตามลำดับบทเรียน ดังนี้ โรคลมปลายปัตคต สัญญาณ 1 หลัง พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจบทเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โรคลมปลายปัตคต สัญญาณ 3 หลัง พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจบทเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โรคลำบองสัญญาณ 1 หลัง พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจบทเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โรคลำบองสัญญาณ 3 หลัง พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจบทเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และโรคยอกหลัง พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจบทเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอการอภิปรายผลโดยมีประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 ผลการพัฒนาบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์มีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้ 85/85 ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การนวดไทย การนวดแบบราชสำนัก โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนัก เครือข่ายสังคมออนไลน์ และดำเนินการสร้างตามหลักการสร้างสื่อของศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520) ซึ่งได้ให้แนวคิดไว้ว่าเมื่อได้ผลิตสื่อหรือชุดการสอนแล้วก่อนนำไปใช้จะต้องนำสื่อที่ผลิตขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพเพื่อดูว่าสื่อหรือชุดการสอนทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้กระบวนการเรียน การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ผู้ผลิตสื่อการสอนจำเป็นจะต้องนำสื่อไปทดสอบหาประสิทธิภาพจากผลการทดสอบประสิทธิภาพของบทเรียน และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา

บทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผ่านการหาประสิทธิภาพโดยการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างแบบเดี่ยว 3 คน แบบกลุ่ม 5 คนและภาคสนาม 12 คน โดยการทำการทดลองแบบเดี่ยวเพื่อนำผลมาปรับปรุงก่อนที่จะทดลองแบบกลุ่ม และนำผลที่ได้จากการทดลองแบบกลุ่มมาปรับปรุงเพื่อทดลองแบบภาคสนามด้วยกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพหลายขั้นตอนเพื่อการปรับปรุงจึงทำให้บทเรียนเพื่อเสริมทักษะฯ นี้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของดำรงศักดิ์ ทรัพย์เชื่อนพันธ์ (2553) พัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องการนวดไทยเพื่อประเมินค่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อหาผลการเรียนทักษะและเพื่อหาความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทยที่สร้างจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้เรียนจะมีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนด้านความรู้ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐาน คือ ผู้เรียนที่เรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้และทักษะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้และแบบทดสอบทักษะของผู้เรียนและนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ตลอดจนภาษาที่ใช้ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence) ผลรวมที่ได้เท่ากับ 0.78 (ข้อคำถามใช้ได้วัดได้ตรงจุดประสงค์) ดังนั้นหากนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์แผนไทยนำบทเรียนเพื่อไปเรียนจะทำให้เกิดความรู้และช่วยเสริมทักษะในการนวดรักษาโรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักได้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้ศึกษาไว้ สอดคล้องกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2547) ที่กล่าวว่าทฤษฎีการเรียนรู้เป็นหัวใจที่สำคัญในการนำมาใช้ในการพัฒนาตำราทางไกลในการศึกษาทางไกล ดังนี้ (1) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตามทฤษฎีของเกสตัลท์หรือกลุ่มสนาม การให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (2) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนรับทราบคำติชมทันทีทั้งที่ คือ ให้ผู้เรียนตอบคำถามได้เองในรูปของเฉลย (3) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนรับความภาคภูมิใจในความสำเร็จ ให้งานที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน ความภาคภูมิใจจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดความพอใจ และ (4) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้และใคร่ครวญตามที่ละน้อยตามลำดับขั้น คือ การจำแนกเรื่องที่จะสอนออกเป็นความคิดรวบยอด แล้วสอนเนื้อหาที่ละความคิดรวบยอดจากสื่อประเภทสำเร็จรูป หรือสื่อประเภทอื่นๆ ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเอง งานวิจัยของเปรมฤทัย น้อยหมื่นไวย และคณะ (2557) วิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำด้านการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า 1) แกนนำผู้สูงอายุและผู้ทรงคุณวุฒิให้ความคิดเห็นในการประชุมระดมสมองว่าผู้สูงอายุมีความ ต้องการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำด้านการส่งเสริมสุขภาพ โดยควรได้รับการส่งเสริมทักษะการเป็นผู้นำทีมงาน และมีความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ 2) ชุดฝึกอบรมทางไกล ประกอบด้วย เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล

ซึ่งมีเนื้อหา 10 หน่วย และคู่มือการฝึกอบรมการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำทีมงานซึ่งผู้รับการอบรมจำเป็นต้องเข้ารับการอบรมแบบเผชิญหน้า 2 วัน แต่ละวันห่างกัน 1 เดือน และ 3) ผู้ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลมีความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ และทักษะการเป็นผู้นำทีมงานหลังใช้ชุดฝึกอบรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึกอบรมที่ระดับนัยสำคัญ .001 ($p < .001$) และ .05 ($p < .05$) ตามลำดับและมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรมทางไกลอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของพีรดา จันทรวิบูลย์ และศุภะลักษณ์ พิกคำ (2552) ศึกษาประสิทธิผลของการนวดแบบราชสำนักในการรักษากลุ่มอาการปวดกล้ามเนื้อหลังส่วนบนของผู้มารับบริการในศูนย์วิชาชีพแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผลการวิจัยพบว่าระดับความปวดกล้ามเนื้อหลังส่วนบนของผู้รับการรักษากายหลังจากการนวดแบบราชสำนักเพื่อรักษา ระดับความปวดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) งานวิจัยของสุพัตรา สุจริตรักษ์และสิรินทร ศรีโพธิ์ (2554) ที่ศึกษา เรื่อง การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสูงขึ้นหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และงานวิจัยของวิจิต บุญสวัสดิ์ (2554) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การสวนปัสสาวะแบบเป็นครั้งคราวผู้ป่วยเพศชาย สำหรับนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสวนปัสสาวะแบบเป็นครั้งคราวผู้ป่วยเพศชาย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบทักษะของผู้เรียนด้านทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ นักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ บทที่ 1 ถึง 5 (โรคลมปลาย ปวดคอตส์สัญญาณ 1 หลัง โรคลมปลายปวดคอตส์สัญญาณ 3 หลัง โรคกล้ามเนื้อสัญญาณ 1 หลัง โรคลำบองสัญญาณ 3 หลัง และโรคยกหลัง) มีผลการทดสอบทักษะของผู้เรียนด้านทักษะ อยู่ในระดับมาก

สอดคล้องกับผลการศึกษาของดำรงศักดิ์ ทรัพย์เชื่อนขันธุ์ (2553) ที่พัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทย เพื่อประเมินค่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทย เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อหาผลการเรียนทักษะและเพื่อหาความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทยที่สร้างจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนจะมีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์การเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ความรู้ทักษะการนวดไทยอยู่ในเกณฑ์ระดับมีความรู้ความเข้าใจมาก และมีความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

อีกทั้งบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบของสื่อประสม (multimedia) เป็นการใช้สื่อหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นข้อความ เสียง รูปภาพ หรือ ภาพเคลื่อนไหวซึ่งจากการใช้ข้อความที่กระชับสั้นและได้ใจความควบคู่กับการเลือกใช้ภาพประกอบที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้นและมีความคงทนในการจำได้ดีกว่าการใช้คำอธิบายวิธีการนวดหรือดูแนวเส้นการนวดแต่ผู้เรียนยังสามารถปฏิบัติให้เกิดทักษะในการนวดตามบทเรียนที่พัฒนาซึ่งมีการนำเสนอแบบสื่อประสมดีกว่าคำอธิบายเพียงอย่างเดียวซึ่งเชื่อว่าวิดิทัศน์ ภาพ การใช้เสียงประกอบ และข้อความช่วยอธิบายสิ่งที่เป็นามธรรมให้ง่ายต่อการรับรู้และช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจเรียนเนื้อหาในบทเรียนและบทเรียนดังกล่าวได้นำเสนอผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์มีการเรียนกันเป็นกลุ่มเครือข่ายสังคมผู้เรียนซึ่งเป็นกลุ่มนักศึกษาแพทย์แผนไทยมีความสนใจเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันจึงเป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนให้กับผู้เรียนและบทเรียนดังกล่าวมีการเรียนแบบออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือ ผ่านคอมพิวเตอร์ได้ตลอดเวลา

2.3 ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อบทเรียน เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจบทเรียน เรื่อง โรคลมปลายปัตคตาศัญญาณ 1 หลัง บทเรียน เรื่อง โรคลมปลายปัตคตาศัญญาณ 3 หลัง บทเรียน เรื่อง โรคลำบองศัญญาณ 1 หลัง บทเรียน เรื่อง โรคลำบองศัญญาณ 3 หลัง บทเรียน เรื่อง โรคยอกหลัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก วิจิตร ศรีสอาน, 2548 กล่าวว่าปัจจุบันเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษารองักรัพรมแดนทำให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะต้องจัดการศึกษาที่นำเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลเข้าไปมีส่วนช่วยในการจัดการเรียนรู้และเชื่อมโยงการเรียนการสอนของครูไปสู่ผู้เรียนในสถานที่ต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มคุณภาพและขยายโอกาสทางการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นระบบการศึกษาทางไกลการเรียน การพัฒนาสื่อการสอนบทเรียน เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผู้ตอบแบบสอบถามจึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมีความพึงพอใจมากที่สุดในด้านเนื้อหาว่ามีสาระและประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากมีการนำสื่อประสมเข้ามาในการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกลและมีการถ่ายทอดผ่านเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร(โทรศัพท์มือถือ หรือคอมพิวเตอร์พกพา)โดยเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ผู้เรียนจึงมีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้ศึกษาไว้ เช่น งานวิจัยของวินะ อนุตรกุล (2544) เรื่อง ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนซึ่งมีความเหมาะสมมาก

กลุ่มงานวิจัยทางคลินิกด้านการแพทย์แผนไทย และสมุนไพร (2546) ศึกษาประสิทธิผลและความพึงพอใจของผู้รับบริการด้านการนวดที่ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพแผนไทย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2546 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ป่วย เกี่ยวกับการนวดสายราชสำนัก พบว่า ความรู้ต่อการนวดสายราชสำนักและทัศนคติต่อการนวดสายราชสำนักส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ความพึงพอใจเกี่ยวกับการรักษาของผู้มารับบริการในด้านคุณภาพบริการ ด้านอภัยชัยของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารด้านสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ และด้านค่าใช้จ่ายในการรักษาด้วยวิธีการนวดส่วนมากจะมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดและมาก และงานวิจัยของดำรงศักดิ์ ทรัพย์เชื่อนพันธ์ (2553) พัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทย ผลการศึกษาความพึงพอใจ พบว่า ความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก นอกจากนั้นผู้เรียนมีความแตกต่างกันด้านเพศ อายุ ที่อยู่อาศัย สถานภาพ รายได้และอาชีพมีความต้องการใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทยไม่แตกต่างกัน และโดยรวมเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานเรื่องดูแลสุขภาพและใช้ประกอบอาชีพ ความพึงพอใจชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการนวดไทยมากเพราะทดแทนหรือเสริมวิธีการเรียนแบบกลุ่มในห้องเรียน ลดเวลาเรียน สะดวก มีประสิทธิภาพและประหยัด

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) การให้เสียงควรมีความหลากหลาย ควรมีเสียงบรรยายทั้งชายและหญิง เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ โดยอาจแยกเสียงตามเนื้อหาประเด็นเนื้อหาการบรรยาย
- 2) ภาษาที่ใช้ควรเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย สั้นกระชับรัดและสอดคล้องกับภาพประกอบ
- 3) เพิ่มคำอธิบายศัพท์เฉพาะด้านการนวดของการแพทย์แผนไทย หรือคู่มือคำศัพท์ เพื่อให้ นักศึกษาศึกษาเพิ่มเติม เนื่องจากเป็นข้อจำกัดต่อบุคคลที่ไม่มีความเชี่ยวชาญมาก่อน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนโดยใช้นบทเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรื่อง โรคปวดหลังส่วนล่างที่รักษาโดยการนวดแบบราชสำนักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์กับการสอนด้วยวิธีปกติ
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลทางการเรียนบทเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์กับการเรียนการสอนแบบอื่นๆ
- 3) ควรมีการศึกษาศัพท์เฉพาะทางการแพทย์แผนไทย